

Røgen Farre
Lokalhistoriske
Forening

Årsskrift
2004

*Røgen Farre
Lokalhistoriske Forening*

Indholdsfortegnelse 2004

	side
Forord	7
Ildebrand i Lyngby i 1764	8
Sommerferie af Johanne Jensen	12
Min konfirmation af Johanne Jensen	16
Min barndom af morten Peder Carlsen	20
En københavnerdrengs oplevelser	36

Indholdsfortegnelse 2003

	Side
Natmænd / rakkere	7
Den forældreløse Granslevpige	19
Oversigtstavle	30
En beretning om Jens i engen	32
Aksel Petersen, Farre	37
Min Skoletid	44
Da en 100 kroneseddel forsløg noget	50
Portræt af Sporup Kirke	52

Indholdsfortegnelse 2002

	Side
Forord	7
Anker Jensen fortæller	8
Lynbrand i Farre	16
Wistoft og hans forgænger	21
Fugleskydning	22
50 år som vognmand	25
Johanne Grøn	29
Luthers Minde Farre Loge	30
Drikkevaner i det 16. århundrede	30
Tilbageblik i det gamle Røgen Sogns historie	34
Fattiges kår i 1840	38
Fattighus i Farre	42
Brev fra Greven	43
Nyt fattighus i Røgen	45
Haven gennem tiderne	47

Indholdsfortegnelse 2001

Anders Bondes slægt	7
Sejer Andersen Bonde	11
Anders Bondes slægt, anden del	17
To koner	24
1891 i dagbogen	30
Hovedgården Farregård, anden del	31
Køer er ikke bare malkemaskiner	36
En spøgelseshistorie	36
Mads Muurmester i Farre	37
Vådeskud på Valborgaften	48
Og så til noget helt andet	50

Indholdsfortegnelse 2000	Side
Skitte efter Mickel Andersen Gjesager, Klintrup Vestergård 1817	7
Vandløbssagen i Røgen-Sporup kommune	17
Drengestreger.....	20
Provst Johan Jessen og hans sønderjyske afstamning	21
Gjern herreds tingbog, Farre Bys vide.....	24
En 16-årig fæstemø fra Farre.....	26
Jørgen Greisen til Løvskovlund i Farre.....	37
Udviklingen i skolerne Almue-undervisning-skoler	42
Mormonerne fra Damagergård i Farre.....	51

Indholdsfortegnelse 1999

Så gik de 10 år	3
Et Strejftog 100-150 år tilbage i tiden	7
Da Lyngholm brændte	15
Beretning om snedkermester Anders PeterSørensen.....	32
Landboforeningens 100 års jubilæumsskrift	42
Terkel Degn og hans slægt	44
Min barndoms jul	50

Indholdsfortegnelse 1998

Hovedgården Farregård 1586-1726.....	5
Smed Lemming	16
Hjulhuset.....	29
Den gamle bagerforretning i Farre	32
Landbokvindens Ager, ca. år 1900.....	34
Det gamle forsamlingshus	39
Urmagerens hus	42
"Villa Pax", Gl Skanderborg 130	45
Erindringer fra Røgen	50

Indholdsfortegnelse 1997	Side
Fattigvæsenet i Røgen og Farre sogne	5
Skolevæsenets historie i Røgen og Farre sogne.....	21
Farre Hougård 1482-1857	57

Indholdsfortegnelse 1996

Minder fra en svunden tid	5
Thi kendes for ret	23
Skoleloven.....	36

Indholdsfortegnelse 1995

Bøndernes klædedragt gennem århundrederne	5
Bulotti den Anden	21

Indholdsfortegnelse 1994

Pastor Jessen i Røgen	5
Johanne Andersdatters tragiske selvmord.....	14
Barndoms og ungdomserindringer.....	17
Erindringer fra Klintrup	20
Fællesskabets ophævelse i Klintrup og Røgen.....	44
Landsbykongen Laurids Fog.....	53
Skomager Kristian Pedersen	54

Indholdsfortegnelse 1993

Niels Poulsen,Røgen	7
Mere om Landsbykongen Laurids Fog	19
Farre Karosserifabriks historie.....	27
Fra skiderende til water cloct	35
En aftægtskontrakt fra Klintrup	39
Oustrupgård.....	45
Jens Peter Jørgensens soldatertid	56

Indholdsfortegnelse 1992	Side
Grundtvig og Beck i Røgen.....	7
Karl Lund, smed i Farre 1932-1984	10
Ved aftenpiben, om at lave tobak	16
Af en slægts saga på godt og ondt.....	18
Bylaugets gilder.....	54
Et falsk brandbrev fra Farre.....	58
Erindringer fra Farre Hede	64

Indholdsfortegnelse 1991

De forsvundne lyde.....	7
Juleforberedelser.....	11
Farre by.....	13
Løvskovlunds historie	21
Oldtidsfundene i Sporup, sommeren 1953	27
Fortegnelse over stensamlingen.....	29
Erindringer om Farre møbelfabrik.....	33
Erindringer fra Farre	42
Et slagsmål i Røgen.....	53
Murermester Martin Christensen.....	56
Lærer Åge Helbo	59

Indholdsfortegnelse 1990

Røgen-Farre lokalhistorisk forening.....	7
Minder fra Kulbjerg.....	11
Sporup kirke og familien Fischer	27
I Kammergårdens have	39
Fastelavn er mit navn.....	45
Lidt om Farre hede	50
Foreningens vedtægter.....	7

Forord

Vi har nu fået vores egen hjemmeside,

www.farellokalhistoriskearkiv.lgo.dk

Her kan man få et indtryk af, hvad vores arkiv nu rummer. Vi vil da allerhelst, hvis I kommer og besøger os, enten for at kigge på gamle billeder, søge oplysninger m.m. eller bare for at få en snak. Det er så hyggeligt, når der kommer nogen. Der er ikke bare papirer; vi har også mange gamle ting og sager, som har været benyttet her i området. Vi kan jo se, hvor interesserede folk er, når vi udstiller til fugleskydning og andre steder. Der er konstant nogen som kigger billeder og udklip m.m. Der er en del billeder fra sommerfesterne gennem årene og dem synes folk er vældig sjove at se.

Vi er meget glade for alle de bøger og ringbind, med værdifulde oplysninger, som vi har modtaget fra Peter Høg, Skanderborg. Vi er også meget taknemlige for det materiale, vi har modtaget til dette årsskrift.

Vores gode ven Jens Mandrup Frandsen, Viborg, har igen i år bidraget med et indlæg. Denne gang om en brand i Lyngby.

"Københavnerdrengen" Erik Gregersen fortæller om sin ferie og ophold hos Agnete og Jens Koudal, Sporup.

Johanne Jensen, Hammel, som tidligere har bidraget med indlæg, skriver om en sommerferie og om sin konfirmation.

Af lidt snirklede veje, er vi kommet i besiddelse af en livshistorie, som vi har familiens tilsagn til at bringe.

Det er dejligt, når nogen vil fortælle om et livsforløb.

Nu gentager jeg mig selv – jeg ved ikke for hvilken gang: Alle har en historie - bare flere ville fortælle. Hvis du har noget at fortælle, enten om dig selv eller om andre, er vi altid interesserede.

Karen Warming

Ildebrand i Lyngby i 1764

Skrevet af Jens Mandrup Frandsen

Taget fra Sessionsprotokol for det Skanderborgske Rytterdistrikt 1764 – 1767.

Andragende:

Til Skanderborg Rytter Sessions høje herrer deputerede angående en ulykkelig brand i det Skanderborgske distrikt:

Silkeborg amt

Sporup sogn, Lyngby.

Hos Laurits Pedersen, der har en halv gård under matr. Nr. 6 af størrelse 2 tønder og 1½ album, hartkorn, opstod der den 4. oktober eftermiddag en brand, der i løbet af kort tid ødelagde bygningen med hele høsten af korn og hø samt andet aftærsket korn.

På Distriktets Birketing den 11. oktober fortæller et tingsvidne videre: "Årsagen til branden kendes ikke og efterforskningen viser, at der ikke har været åben ild nogen steder, hverken til bagning, brygning, maltgøren eller lignende."

Bygningen, der er brændt, var på 26 fag. Af det er der kun 2 løsholter og 32 stivere, der kan bruges igen. Hvis den nye bygning skal være mindre, må den gøres rummeligere end den gamle, da der er behov for 7 fag til beboelse, 8 til lade og 7 til stald og fæhuse, i alt 22 fag.

Til genopbygningen beder man underdanigst om velvillig udvisning af det nødvendige egetræ, der skal bruges udvendig, da det ikke kan skaffes på anden vis. Det drejer sig om 75 stolper og 24 skridbånd. Løsholterne til dobbelt brug, til det ene Staur 174 og 50 stivere. Ved antallet af løsholter og stivere er fraregnet de ovenfor anførte fra branden.

Indkøbet af fyrretræet, der nu er dyrere end det nogensinde har været, og de mange andre udgifter, f.eks. knap 2 Rigsdaler til taget, giver et samlet beløb på 44 Rigsdaler.

For at få rugsæden sået rettidigt, er der indkøbt 3 tønder for 8 Rigsdaler. Til vårsæden kræves 4 tønder byg og 10 tønder havre.

Ikke det vil koste, er uvist.

Da beboeren står uden hus og føde til sig og sine folk og de kreaturer, han har, må jeg allerunderdanigst bede om noget til hjælp for folkene resten af året, d. v. s. mindst 3 tønder rug og 3 tønder byg. Til kreaturerne behøves intet, da de bliver fodret vinteren over, uden bekostning, i de omliggende byer.

Skatter og afgifter er betalt den 17. oktober. Jeg tillader mig derfor allernådigst at bede om eftergivelse af de 2 Rigsdaler og 2 Skilling. Konge - og Kirketiende, der skulle betales af den høst, der jo desværre er brændt.

Afventer en beslutning herom.

Skanderborg Ladegård, den 29. oktober 1764

N. Moldrup

Beslutning:

Efter dette andragende og tingsvidnets udsagn om den ulykkelige brand hos rytterbonde Laurs Pedersen i Sporup sogn, Lyngby, der har ødelagt bygningen, høsten og alt andet i den halve gård, han bor i, finder vi at være forpligtet til at sætte stedet i stand igen. Man anmoder derfor Deres Excellencer, høje og højtærede Herrer deputerede i Kammerkollegiet om at søge kongelig allernådigst hjælp og forstærkning såsom:

1. Udvisning af træ fra skoven til 22 fag hus, til 75 stolper, 24 skridbånd, 174 løsholter, 50 stivere samt fornøden tække og vægstaver af el eller deslige. Hvis top og affald ikke strækker til, ligeledes lyng til tætning.
2. Af fyr og overtømmer bør der bevilges ikke mindre end 2 Rigsdaler pr. fag, når man tager de høje priser på fyr i betragtning. Tømmer af kantræ kan bruges.
3. At der gives frihed i 2 år for alle kongelige skatter og landegilde, samt kornskattepenge fra 1. oktober d. a. at regne, og for afgiften til Kongens og Kirkens anpart af korntiende for dette år, da alt kornet er brændt.
4. Til mad og sædekorn skal regimentsskriveren til billigste pris købe og levere på stedet 6 tønder rug, 7 tønder byg og 10 tønder havre, for så vidt det ikke allerede er sket.

Efter denne forventede allernådigste hjælp, skal regimentsskriveren, kammerråd Moldrup, påsé, at gården bliver forsvarligt og godt genopbygget, og at rugen og vårsæden kommer i jorden i rette tid ved naboers hjælp, og at dette senere kan bevises.

Ryttersessionen på Skanderborg slot den 28. december 1764
D. Trappaud og Johs. Eskild de Falsen.

Kammerkollegiets godkendelse.:

For at få den nedbrændte gård i Lyngby, under Skanderborg distrikt, genopbygget i forsvarlig stand, har Kongen allernådigst, efter de herrer deputeredes andragende udstedt en resolution, dateret den 19 dennes, hvoraf fremgår følgende:

At der foruden udvisningen af træ, må gives nedenfor nævnte hjælp og frihed, nemlig

1. Bygningshjælp, 10 Mark pr fag af de nedbrændte 22 fag, i alt 36 Rigsdaler og 64 Skilling.
2. Fritagelse for alle kongelige skatter, korn og landegilde i 2 år fra 1. oktober sidste år at regne.
3. Til mad og sædekorn ydes 6 tønder rug, 7 tønder byg og 10 tønder havre.

Regimentsskriver, kammerråd Moldrup, pålægges det at følge arbejdet med genopbygningen af gården, således at afgiften igen kan betales efter fristens udløb.

Beløbet af de omhandlende skatter og afgifter skal føres til afgang i hans jordebogs regnskab, og amtmanden skal bevise, at beboerne ikke er blevet krævet, og notere beløbet som eftergivet i sin kvitteringsbog.

Ligeledes skal de penge, der er brugt til indkøb af føde og sædekorn til billigste pris, føres som udgift i jordebogen, og amtmanden skal kontrollere, at det er billigste pris samt at kornet anvendes, som det var tænkt. I bondens kvitteringsbog skal noteres, at det hele er ham allernådigst skænket og givet.

Endelig skal de 36 Rigsdaler og 64 Skilling føres til udgift, når amtmanden melder bygningen færdig.

Rentekammeret den 27. april 1765

Reventlow – Bernstorff – Lund

Bærent, Pouli, Holtzen, Carstens, Berner, Scheel, Waager, Copmann
Under litra C indlagt ved skatteregnskabet 1765.

Fra Skanderborg Rytterdistrikts Justitsprotokol 1762 – 1768.

Den 17. oktober 1764 blev retten sat med birkedommer Dr. Juris Friderich Carl Muncheberg og birkeskriver Jørgen Fogh samt stokkemændene Erik Hemb, Jørgen Jensen, Jens Andersen og Jens Basballe fra Skanderborg, Jens Christensen og Rasmus Pedersen fra Vrold samt Jørgen Mathiesen fra Foerlev.

Som stedfortræder for sin chef, kammerråd og regimentsskriver Moldrup, mødte Otto Sommer fra Skanderborg Ladegård. Han fremstillede Laurs Pedersen, rytterbonde under Skanderborg rytterdistrikt, boende i Lyngby, Silkeborg amt.

Laurs Pedersen forklarede; hvordan hans stuehus den 4. oktober ved en pludselig opstået brand, nedbrændte totalt midt på eftermiddagen. Det drejede sig om en halv gårds bygning, i alt 26 fag. Af indboet alene er brændt et sengested, et bord, en kobberkedel, to stole, en øltønde og en del gangklæder. Desuden det høstede korn og hø, der bestod af 15½ traver rug, 34 traver byg, 38 traver havre, 10 traver boghvede, samt tærsekorn, 2 tønder rug og 1 tønde malt samt 7 læs hø, med en del redskaber; desuden brændte 2 bistader. (Traver = optællingsenhed for kornneg. 1 trave kornneg er i Jylland lig med 60 neg).

Der er reddet 2 løsholter 32 stivere. Som vidner fremstillede hr. Sommer så Laurs Pedersens naboer, Laurs Simonsen, Rasmus Mogenssen, Søren Christensen og Laurs Christensen. De aflagde ed, og forklarede, at det forholdt sig som Laurs Pedersen havde forklaret. På Otto Sommers videre spørgsmål, oplyste de, at de ikke kendte årsagen til branden, men at der, som Laurs Peders havde sagt, ikke var tændt nogen ild i huset, hverken til bagning, maltgøren eller deslige. Da man ikke kunne få mere ud af vidnerne, blev de sendt hjem. Den skadelidte forklarede, at han ingen formue havde og derfor ikke evnede at bygge huset op igen eller at kunne købe det fornødne korn til underhold og sæd. Han håbede på øvrighedens gode forsorg og anmodningen til Hans Majestæt om hjælp. Sagens forløb blev ført til protokol og der blev udstedt en genpart til Laurs Pedersen.

Sommerferie.

Fortalt af Johanne Jensen, Hammel, født på "Kulbjerggård".

Da jeg gik i skole, havde vi ikke så lang sommerferie, som man har nu. Vi fik ferie den 15. juli og så begyndte skolen igen den 15. august.

Nu skulle vi så på ferie og det var helt sikkert, at vi skulle til Skannerup til vores bedstemor. Hun boede på en gård sammen med min morbror og moster. Det var et rigtig hyggeligt sted, hvor vi blev rigtig forkælede. Vores moster og morbror havde ikke selv børn på det tidspunkt. Det var en stille og rolig ferie, men meget hyggelig. Vores bedstemor havde en veranda og der elskede vi at opholde os. Vi spillede kort med hende, et meget spændende spil, jeg tror det hed "Horne ride rakke". Jeg kan desværre ikke huske, hvordan det spilles og mine søskende kan heller ikke. Vi kom på besøg hos hendes bekendte og vi spadserede altid, jeg tror ikke at bedstemor nogensinde har kunnet cykle. Der var vist noget med, at da hun skulle lære at cykle, kørte hun ind i en høstak og så var hun færdig med det.

Vi besøgte også naboens børn, som hed Anker og Elise og vi havde mange gode timer sammen.

Om julen var vi også på ferie hos bedstemor og så var vi med til juletræsfest i Gjern. Der gik vi også ned, ca. 2 kilometer, så vi var da godt trætte, når vi skulle hjem, men sådan var det dengang.

Når vi var på ferie i Skannerup om vinteren, fik vi en varmedunk i sengen. Det var en helt speciel varmedunk, den var af ler, tror jeg, men den var hvid glaseret, så den var nærmest som en stor flaske; den hed "Pejje". Jeg var også nogle gange på ferie i Hammel hos farbror Kristian og faster Metha. Første gang boede de på en gård på Vadstedvej. Det, jeg husker bedst derfra, er, at de solgte mælk ved stalddøren; det var spændende at se på, når faster Metha målte mælken ud, hun havde en masse forskellige målebægre.

Da jeg skulle rejse hjem med rutebil, kom jeg med en bus, der kørte til Hadsten i stedet for til Silkeborg, men jeg kom da med tilbage til Hammel, hvor min far så hentede mig og det var en stor skuffelse for mig, at han cyklede og så skulle jeg sidde på stangen helt til

Farre. Jeg troede jeg var blevet hentet i bil, for jeg havde da været væk og var blevet fundet igen.

Senere flyttede familien ind på hovedgaden, hvor faster Metha havde en lille butik med mælk, brød og slik. Når vi besøgte dem der, var der en masse legekammerater, blandt andet Inger Weng, som jeg stadigvæk kommer sammen med.

En sommer var Gerda og jeg med faster Emma på en lille cykeltur. Vi cyklede til Knudhule vandrehjem, hvor vi overnattede. Dagen efter cyklede vi til Øm klosterruin, som var meget interessant og det var en meget smuk tur på Ry egnen.

Sommeren højdepunkt var, når vi skulle på ferie i Riis, ikke langt fra Ejer Bavnehøj. Det var hos min fars fætter og hans kone, Petrea. På det tidspunkt havde de ingen børn og de gjorde alt for at underholde og more os. Foruden mine søskende og mig, var vores kusiner, Asta og Inga fra Hammel, og nogle af Petreas niecer, så vi var somme tider 8 – 9 stykker, men jeg tror, at de syntes, at jo flere, jo bedre, den fornemmelse havde jeg i hvert fald.

Vi cyklede derved; det var en temmelig lang tur, ca. 40 kilometer, men det regnede vi ikke for noget, for dengang cyklede man jo, når man skulle nogle steder hen. På vejen derved snakkede vi om, hvad vi nu fik at spise, når vi nåede frem, men vi var vist enige om, at vi nok skulle have kyllingesteg og rabarbergrød, og ganske rigtig, det var lige det, vi fik.

Det var en rigtig hyggelig, gammel, stråtekt gård. For mig var og er det stadigvæk det sted, hvor jeg syntes, der var så fredeligt og dejligt, som ingen andre steder, jeg har været.

Når vi var så mange børn sammen, kunne vi selvfølgelig sagtens finde på en masse sjove lege. En af dem, jeg husker, var "put". Der var så mange gode gemmesteder, så nogle gange blev vi vist ikke fundet alle sammen, men så blev der råbt: kom frit frem og så kunne vi begynde forfra.

Når det regnede, var vi inde og så spillede vi kort; jeg husker, at vi spillede "stille bøj" og "bedstemor med slaw i". I tordenvejr hyggede vi os også rigtig indendørs.

Jeg holdt meget af at sidde på køkkenbordet og se ud: der var en helt fantastisk udsigt ned over Skanderborg sø og jeg syntes også, det var sjovt, når det rigtig dryppede, eller rettere strømmede regnvand ned fra stråtaget.

En af dagen var vi en tur på Ejer Bavnehøj, som jo er Danmarks højeste punkt. Det var en rigtig god tur, hvor vi havde madkurv med. Vi tog også en tur til Hem Odde, der er en landtange, der går ud i Mossø; også der var der rigtig dejligt.

Vi gik ind til købmanden i Riis og købte slik og så prøvede vi på at tale københavnsk, for det kunne jo være sjovt, hvis han troede, at vi var københavnere.

Om aftenen prøvede vi at fange flagermus. Det foregik ved, at vi bandt en sten i et lommeterklæde; det kastede vi så op i luften, når der kom en flagermus og dem var der mange af. Så dykkede de ned efter den hvide klud, men de kom dog aldrig så langt ned, at vi kunne fange dem.

Der var ikke elektricitet indlagt i huset, så der blev brugt petroleumslamper til belysning; det gav et dejlig varmt lys, der var meget hyggeligt. Det var et stort arbejde at holde sådan en lampe i orden. Der var først et langt lampeglas, som skulle pudses; det kunne blive helt sort af sod indeni, for sådan en lampe kunne pludselig give sig til at ose og hvis den ikke blev ordnet med det samme, kunne det ske, at hele stuen blev belagt med et lag sort sod og så forestod der et større rengøringsarbejde.

Petrea havde både høns og en masse kyllinger. Når kyllingerne blev slagtefærdige, blev hanekyllingerne slagtet. Nogle blev solgt til beboerne i nærheden, men Anders kørte også til Horsens, hvor han stod på torvet og solgte dem. Selvfølgelig fik vi også af og til kyllingesteg og jeg tror, Petrea var særlig dygtig til at stege dem, i hvert fald stegte hun de rengjorte ben fødder og det var en ren lækkerbisken. Nå, men tiden gik og ferien fik ende og så gik turen hjemad igen. Jeg syntes, der var forfærdelig langt hjem, for jeg havde alligevel længtes lidt hjem.

Når vi var hjemme i ferien, havde vi også feriegæster, vores kusiner fra Hammel og det var da også meget sjovt.

Vi havde også en københavnerdreng på ferie. På den tid var der mange københavnske børn, der næsten aldrig kom uden for den gade, hvor de boede, de kom slet ikke udenfor byen, ud i solen.

Så var der en skoleinspektør Østrup, der begyndte at arrangere ferieophold på landet for disse børn. Jeg skal lige love for, at sådan et ferieophold kunne rette op på sådan et lille, tyndt og blegt barn, så det var en rigtig god idé denne skoleinspektør fik.

Vores feriedreng hed Viktor. Han var 9 år første gang han kom. Jeg husker, han kom med toget til Sporup station og der hentede mine søstre, Thyra og Åse, ham. Det var en spadseretur på ca. 2 kilometer. Viktor var en lille forsagt splejs og selvfølgelig var han noget beklemt ved situationen. Han ville ikke lade pigerne bære hans kuffert, selv om han næsten ikke kunne slæbe den.

Viktor faldt godt til på Kulbjerggården og han kom igen år efter år, også efter, at han var blevet voksen. Han blev desværre ikke ret gammel. Han døde af leukæmi, da han kun var omkring 20 år.

Sådan gik vores sommerferier, men så var det også rart at komme i skole igen.

Johanne Jensen

Min konfirmation.

I efteråret, da jeg var 13 år, begyndte jeg at gå til konfirmationsforberedelse.

Det foregik i Røgen præstegård, for dengang hørte vi til Røgen - Sporup sogn. På det tidspunkt var det provst Whisttoft, der var "kirkefader" dér. Han var en meget fin og agtværdig mand, som vi havde stor respekt for.

Vores lærebøger bestod af Det ny Testamente, Luthers katekismus og Salmebogen. De blev virkelig også gået igennem, så jeg stadigvæk kan huske meget af det, vi lærte.

Hver gang vi var til præst, startede vi selvfølgelig med at synge en morgensalme. Derefter skulle én af os bede Fadervor og fremsige trosbekendelsen. Det skulle vi kunne udenad. Vi kunne på ingen måde snyde eller lave halløj, for selv om Provsten vendte ryggen til, opdagede han det, for han havde så meget, han kunne spejle os i, f. eks. billeder, vinduerne og en glasdør, så vi måtte sidde pænt og artigt.

Jeg gad vide, hvordan det ville gå, hvis han skulle undervise et hold af nutidens unge.

Dengang var der altid konfirmation Palmesøndag, så da vi kom et stykke hen på vinteren, begyndte forberedelserne så småt.

Noget af det første, der skulle ske var, at få konfirmationstøjet købt og det var i hvert fald en stor begivenhed. Vi, det vil sige min far, mor og mig rejste til Silkeborg, for hele udstyret skulle købes hos Peter Jessen, der var byen førende manufakturforretning dengang.

Jeg skulle jo først og fremmest have en hvid konfirmationskjole. På den tid var det mest almindelige stof taft, det lidt finere var tyl, nederst på ranglisten lå crepe de chine.

Nå! Jeg fik så en taftkjole, lang selvfølgelig, der kunne slet ikke være tale om andet. Den kostede, så vidt jeg husker 29 kroner. Jeg fik også en flot frakke, men den kostede minsandten også 59 kroner, men jeg fik ikke hat og handsker, det havde været moderne før, men var det ikke det år, hvor jeg blev konfirmeret.

Der var rigtig nok også meget andet, der skulle til. Jeg skulle også have andendagstøj, kjole til 11 eller 16 kroner, og sko, et par almindelige, foruden de hvide til selve dagen. De kostede under 10 kroner pr. par. Jeg skulle også have et par hvide strømper, men jeg tror nu, jeg arvede Gerdas, for de blev jo kun brugt den ene dag. Et par rigtige silkestrømper skulle der til, og undertøj, man var begyndt at bruge hofteholder i stedet for livstykke. Når vi så havde gjort sådan et indkøb, fik man foræret et flot tørklæde. Man synes jo nok, at det var små penge, der skulle til, men folk havde ikke ret store indkomster. Hvis min far solgte en ko, fik han ikke 100 kroner for den, men sådan var det på den tid.

Nu skulle der gøres rent i hele huset, måske skulle der males og tapetseres. Vi havde malede vægge i de fleste rum og stuer og de blev vasket fra loft til gulv. I nogle af rummene blev loftet også vasket og det rigtig væmmeligt, for vandet løb ned af armen og gjorde tøjet vådt. I bryggerset, der fungerede som køkken og i mælkestuen, blev der kalket.

Der skulle selvfølgelig pudses kakkelovne, skures gulve og ferniseres overalt og måske kom der nye gardiner op et eller andet sted.

De sidste dage før festen, blev der bagt alle slags kager, boller, kringler, sandkage, lagkage og småkager i lange baner. Jeg syntes, min mor var helt fantastisk til at bage, særlig vandbakkelse og walesboller var hendes speciale.

Der skulle også slagtes gris, laves leverpostej og medisterpølse. Flæsk og skinker blev saltet og så var man begyndt at henkoge steg, frikadeller og medisterpølse, alt sammen i glas, som kom i en henkogningskedel, hvor det blev kogt og dermed pasteuriseret, så det kunne holde sig frisk i nogle måneder.

Der blev også slagtet høns til at koge suppe på, sammen med oksekød, som man dog som regel købte hos den lokale slagter.

Om lørdagen kom så kokekonen, der hed Sørine. Hun skulle bestilles lang tid i forvejen og hun havde det fulde ansvar for maden, som vi skulle have til festen. Til at gå hende til hånde, havde min mor hyret Karoline, der skulle lave alt det grove, såsom at gøre suppeurter rene, skrælle kartofler og vaske op.

Menuen bestod af suppe, enten tarteletter med høns i asparges, eller suppekødet i peberrodssovs med butterdejssnitter, derefter fik vi flæskesteg og som dessert hjemmelavet is.

Lørdag startede så med, at suppekødet blev sat på at koge i den største gryde, vi havde. Der skulle laves suppeboller, både hvide melboller og kødboller. Det var et stort arbejde, melbollerne blev godt nok lavet med bollesprøjte, men kødbollerne blev formet med en teske, så når der skulle laves til 40 – 50 personer, så kunne det det godt tage noget tid.

Der skulle bages butterdejssnitter, som vi skulle have sammen med hønse og oksekød, som suppen var kogt på. Der blev selvfølgelig også bagt en dejlig kringle, som vi fik til kaffen, sammen med småkager, men dem havde min mor jo bagt i forvejen.

Hen ved aftenstid skulle det mest spændende arbejde udføres. Det var isen, der skulle laves. Der blev lavet en creme af flødeskum, æg, sukker og vanille. Der blev også lavet nougat af sukker og nødder, som så blev blandet i cremen. Det kom så i nogle dåser, som blev sat ned i et kar, der var fyldt med knust is. Man kunne købe store isblokke på mejeriet og dem knuste man så og således kunne man fryse is dengang, da man jo ikke havde køleskabe og frysebokse.

Dagen endte med, at vi skulle i bad. Der var næsten ingen, der havde badekar, så der blev stillet et trækar ind i bryggerset, der blev varmet vand i gruekedlen, for der var jo heller ikke varmt vand i hannerne, men vi syntes nu, det var et dejligt bad.

Endelig oprandt den store dag og der var feststemning fra morgenstunden. Flaget blev hejst, vi trak i festtøjet, for vi skulle være i kirken klokken 10 og vi skulle være der i god tid. I dagens anledning havde min far lejet en bil til at køre til kirke i, for jeg kunne jo ikke cykle i min lange kjole.

Jeg var vist noget nervøs, for vi skulle stå ude på kirkegulvet, vi skulle høres i salmevers og skriftsteder fra katekismus og det ville jo være en katastrofe, hvis vi ikke kunne vores lektier. Nå, man alt forløb godt og resten af konfirmationen formede sig vist nok, som den gør i dag.

Da vi kom hjem fra kirken, var der kommet en hel masse gaver og telegrammer fra naboer og mine forældres omgangskreds. Der var også gaver fra veninder i skolen. Gaverne bestod af mange forskellige ting, der var nattøj, undertøj, lommestørklæder, bøger, pung og taske. Der var selvfølgelig også penge, men det var ikke så mange, som de får nu; jeg tror, jeg fik omkring 100 kroner og for dem købte jeg et ur.

Vi havde naturligvis en masse gæster, både familie, naboer og venner, men sådan er konfirmationsfester jo også i dag. Vi fik så alt den dejlige mad, som var lavet i forvejen.

Til at skylle maden ned med, fik vi vand. Dengang fik man ikke vin, kun til desserten, hvor vi fik et enkelt glas portvin og det var første gang, jeg smagte vin. Efter middagen blev gaverne beundret og mændene spillede kort. Jeg og mine søstre og kusiner gik en tur til byen, for at vise mit fine tøj frem og måske ryge en cigaret, for det var tilladt, når man var konfirmeret.

Så skulle der være andendagsgilde. De, som havde givet gaver og som ikke var med til selve festen, blev inviteret til eftergilde. Det var vist også til spisning, men dog ikke med tre retter mad; jeg tror, vi fik forloren skildpadde og is til dessert. Derefter blev gaverne og konfirmationstøjet beundret. Mændene spillede kort og konererne havde strikketøj eller andet håndarbejde med.

Jeg havde selvfølgelig også mine skolekammerater til gilde. Det var enten en eftermiddag eller en aften; der blev serveret kaffe og kage og dessert, inden de skulle hjem.

Ved den næste gudstjeneste, var der altergang for konfirmanderne og deres forældre. Dengang kom man ikke til alters, før man var konfirmeret.

Når så alle festlighederne var overstået, var barndommen forbi, og voksenlivet begyndte, i hvert fald for de flestes vedkommende. De, der ikke gik på realskole, skulle enten ud at tjene, eller være karl eller pige hjemme.

Johanne Jensen
den 1. februar 2001

Min barndom.

Skrevet i april 1955 af Morten Peder Carlsen

Jeg er født i Toustrup, i Skanderborg amt, på en lille landejendom. Det var en udmarks lod, som havde tilhørt gårdene inde i byen. Det var jo hede jord og meget dårlig. De kaldte det for Fettelborg amt og det lå i Snaskerigen.

Morten Peder Carlsens 75 års fødselsdag

Det første jeg kan huske var, at en mand, de kaldte amtmanden, døde og skulle begraves. Jeg har nok været 3-4 år. Jeg husker da de kørte til kirken i Dallerup, som var vores sognekirke og lå en lille mil borte. Jeg kan huske, at vi børn legede, hvor kisten havde stået. Vi var som børn gående i noget, de kaldte en pesklok, den var jo åben, så vi behøvede blot at stå stille, når vi skulle af med vandet. Jeg havde i dagens anledning fået bukser på og vidste ikke, hvordan jeg skulle komme af med vandet, og da min far og de andre kom fra kirke, klagede jeg min nød til min far, som sagde: Din dumme dreng, kunne du ikke finde på det. Så hjalp han mig, jeg fik et par lussinger og blev sendt hjem.

Jeg er født 1868 og døbt i Dallerup kirke, MORTEN PEDER CARLSEN. Min far hed Rasmus Carlsen, født i Farre. Min mor var født Petersen og født i Farre.

Min far var tømrer og snedker og alle håndværkere havde en lille landejendom. Min far havde jo købt denne lod på næsten ti tønder land, men det var dårlig vedligeholdet, så det gav ingen udbytte. Min far måtte jo bygge huse for andre, men det var dårligt betalt efter alt det arbejde, der var.

Først måtte de jo købe de store bøgetræer i skoven og selv fælde dem og få dem kørt hjem. Så måtte de grave et dybt hul i jorden med fyld op til begge sider, - der blev lagt 2 bjælker på tværs, og så de store kævler ovenpå og så med kridt og snor slået en streg, hvor de skulle save. De var 2 mand om det, en på og en nede i graven, så de kunne save i hver sin ende i den store sav. Det blev så savet i den størrelse, det skulle have og bagefter blev det behandlet med en økse, som de kaldte bredøksen, og lavet til, så det kunne samles færdig. Dengang var det jo tømrerne, der byggede huset helt færdig. Derefter kom murene og satte sten ind i træværket.

Høst hos Anton Nielsen ca. 1915

Vi var 8 søskende, min ældste bror Carl, Else Katrine, Mikkeline, mig selv, Karen Marie, Else Marie, Petrea og Peter. Jeg husker ikke så meget fra de første år, men min far måtte jo arbejde og bygge for andre, så jeg måtte jo hjælpe min mor, det jeg kunne. Jeg gik i skole i Toustrup. Det var en af Kong Christian den 4.s grundmurede skoler, som står endnu, men bruges ikke mere.

Vores lærer var en gammel mand, og han ville blive ved, til han havde været lærer i 50 år. Vi lærte ikke andet end at skrive og regne, den lille katekismus og den danske kongerække. Ja, hele geografien bestod i, at han tog linealen, pegede på et danmarkskort, der hang på væggen, og sagde: Se, deroppe står der Stockholm. - Jo, svarede vi. Når vi så vender Sverige om, når det ned til Rom, og så kan I selv se på det. - Det var al vores lærdom.

I 1901 købte skrædder Jørgen Madsen dette hus på GL. Skanderborgvej 104

Tiden gik jo og min bror Carl kom ud at tjene, og blev ved til han havde tjent så mange penge, at han kunne rejse til Amerika, hvor han blev farmer. Han er nu død. Min søster Katrine kom også ud at tjene. Mikkeline var svagelig, så det var mig, der måtte gøre arbejdet, stoppe og strikke strømper og sy linned. Vi avlede selv hør og tilberedte det og vores nabo vævede det. Min søster Mikkeline blev også syg, så jeg måtte rende efter doktor og medicin meget tit i 2 ½ år, der var 2 mil til læge og apotek. Mikkeline døde mellem jul og nytår 1880 og min mor døde 28. marts 1881. Min far sad dårligt i det og han græd, kan jeg huske. Ved mors begravelse skulle der spises, før de skulle den lille mil til kirken. Så var der en mand i sognet der hørte, hvordan det stod til og han var så heldig, at en af hans køer kælvende og så gav han min far kalven.

Vi havde jo en vinkelbygget ejendom. Der var sovekammer mod nord og stue mod syd, køkken og spisekammer mod nord og så kom snedkerværksted. Min far var jo også snedker og glarmester. Han lavede ligkister og satte vinduer i og andet snedkerarbejde. Mos vest var der lo, kostald, svinesti, hønsehus og tørveskur. Alle var fattige her ude på heden. De kom engang imellem til noget de kaldte hønsegilde - hvad tror I, de fik? - De fik 2 skiver tykt skåret rugbrød og en humpling ost og 2 snaps. Så spillede de noget, de kaldtes lur, og de skulle være uheldige, og de 10 øre. Jeg kan huske, at der en aften var en, der tabte 20 øre, det blev der snakket om i lang tid.

Min søster Else Marie rejste også til Amerika, hvor hun lever endnu, 84 år gammel. Min søster Marie bor på alderdomshjem i Århus, 82 år. Min søster Petrea bor med sin mand ved Toustrup station, 79 år, og min yngste bror, Peter, der aldrig har været gift, bor i Hørsholm, 76 år.

Skræddermester Jørgen Madsen og hans kone Else Marie Madsen

Da min mor døde, kom jeg ud at tjene og min søster Katrine kom hjem for at passe hjemmet og de små søskende.

Vi levede jo mest af hjemmebagt rugbrød. Til skiver rugbrød fik vi et stykke flæsk, og så fik vi grød, pandekager af hvede mel og byggrynsvælling. Til jul blev der bagt sigtebrød og juleaften fik vi kanel og sukker på grøden og ikke andet, og så gik vi i seng. Vi støbte selv stearinlys og lavede væger, det var 3 uldråde, der blev dyppet i det sidste af talgen, som vi støbte lysene i. De var 1 alen lange og så tynde, at vi kunne trykke dem fast på hjørner i muren.

Skræddermester Jørgen Madsens børn ca. 1915 Bagerst f. v. Kirstine, gift Hagelquist, Anton Forrest f. v. Maren, gift Slangerup, Marie Madsen

Jeg husker, at vi den første petroleumslampe (stålampe), sikken en forskel på lyset, men den måtte jo ikke bruges ret meget, da petroleum var dyr. Jeg gik i skole 4 dage om ugen om vinteren og 2 dage om sommeren, for om sommeren skulle vi store børn jo gøre al den nytte, vi kunne, og det mærkede jeg, da jeg kom ud at tjene, for hos gårdmanden, jeg tjente ved, kom jeg kun i skole 2 gange hele sommeren, den ene gang havde jeg en høne med, den anden gang en snes æg med til læreren. Der var jo så ingen skolemulkter.

Jeg kom ud at tjene om foråret 1881, samme år, som min mor døde. Gårdmanden og hans kone havde ingen børn, de var gerrige og umenneskelige.

Der var foruden mig, en tjenestepige og en karl, der hed Peter ligesom mig Ham havde de taget som deres eget barn, men det var bare for at udnytte ham som arbejdskraft. De sultede os. Vi fik mælkebrød moren, middag og aften. De sad selv i en stue ved siden af spisekammeret, så de kunne se os, der sad i køkkenet. Til mælken var der skåret små terninger rugbrød, men der var aldrig så meget, at vi kunne blive mætte, så vi bad om mere brød og så bad vi om mere brød. Så sagde konen, der hed Anna Margrete, til manden: "Jørgen, du kommer til at gå ud til dem med en skive brød mere, det er da også forfærdelig, som de kan æde".

De tre forreste i rækken er skrædder Madsens børn
Kirstine - Anton - Marie

Kød og sådan noget fik vi aldrig – jo – en gang, det var om høsten og jeg stod i laden og tærskede rug, da en høne fløj op fra skillerummet og kaglede. Karlen foreslog, at vi lukkede manden på den, og jeg svingede pjællen om og ramte hønen, så den dånede, og karlen var gesvindt, tog hønen og rendte ind til madmor med den, satte den på gulvet, hvor den nikkede med hovedet og faldt om. Den er vist syg, sagde karlen. "Ja, uha dada" sagde konen, løb ud og hug hovedet af den, så vi kan få nytte af den. Der blev kogt suppe på hønen og vi fik lov til at spise kød til, så vi godtede os. Vi havde indviet pigen i vor hemmelig hed og jeg tror ikke, de selv spiste noget af hønen, for de troede jo, den var syg.

Jeg var glad for mandens mor, der havde sit ophold på gården. Hun vidste godt, at vi sultede og så tit sit snit til at give os nogle tørre rugbrødsskorper. Jeg var så sulten, at jeg sommetider tog et æg og drak det råt og det gjorde karlen også. Konen kunne ikke forstå, hvor æggene blev af. Hun gik nemlig hver morgen ud i hønsehuset og stak fingeren ind i hønseenes ender, for at føle, hvor mange høns hun kunne vente den dag, men en dag så hun, at en stor hankat, vi havde, havde æggehvite om munden, så nu vidste hun, hvor hendes æg blev af og katten blev straks aflivet. Når en af kattene fik killinger, blev de små gravet ned i møddingen, det skar mig i hjertet at høre dem klage sig mindst 6 dage efter.

En dag om sommeren havde de slået grøntfoder og ladet leerne ligge derude og der kom et stort føl løbende og trådte på skaftet, så bladet jog op i maven på den, så tarmene kunne ses. Jeg blev straks sendt til Hammel efter en dyrlæge, men der var jo 1½ mil at gå. Hvad dyrlægen sagde ved jeg ikke, men få dage efter begyndte der at samle sig materie om hullet og det var også besat med fluer. Åh, hvor det stakkels dyr led, der gik jo forrådnelse i det, men det måtte ikke slås ihjel. Det skulle selv dø, for ellers fik de ingen erstatning. Ja, det var strengt at høre, hvor den klagede sig. Vi havde jo kammer ved siden af stalden. Jeg kunne næsten ikke sove om natten, men en måned efter døde det endelig. De var nogle ubarmhjertige mennesker.

Og så med renligheden. Vi blev så lusede, både karlen, pigen og jeg. Vi lå jo i det samme linned hele tiden, det blev aldrig vasket.

En dag kom en nabokone over, og madmor sagde: "Kan du da forstå, at vores pige er blevet så lusset og hun har fyldt karlenes senge, som hun jo reder, med lus." "Jamen, så giver du dem vel ikke rene lagner på?" – "Ih, jo – sagde hun – hun fik da rene lagner på i fjor efterår, da hun kom" – uh, sikke mennesker.

Jeg var der jo i 2 somre. Jeg klagede hjemme hos min far, men han sagde bare, at når andre har været der, så kan du vel også. Til november skulle jeg ned til en stor gård i Røgen og tjene, jeg blev jo 14 år den 11. november og skulle gå til præst.

Jeg ankom til Kraghøjgård i Røgen. Det var en middelstor gård. Beboerne var manden Jens Kammer, hans kone, Abelone, 2 børn og mandens mor, 2 tjenestepiger og 1 tjenestekarl, en gift daglejer og mig. Det var vel nok en forandring med maden. Vi fik alt, hvad vi kunne spise og vi spiste alle ved samme bord og maden var ens for alle. Også når der var gilde, såsom barnedåb, fødselsdag eller julegilde, hvor præst og degn og andre var med, så spiste vi i spisestuen. Manden kom ud til os og sagde, at vi skulle vaske os og klæde os pænt på, for vi skulle ind og spise ved samme bord som gæsterne.

Vi levede godt, men vi måtte også slide. Der var 12 malkekøer, nogle ungkreaturer og en stor tyr. Vi stod op kl. 4 om morgenen, både sommer og vinter. Jeg skulle give foder og muge under ca. 20 kreaturer, det vil sige køre gødning ud på møddingen, inden jeg skulle i skole 4 gange om ugen og til præst 2 gange. Jeg lærte mere i denne vinter end jeg var vant til. Til jul havde vi juletræ, sådan noget kendte vi jo ikke hjemme på min egn.

De havde fået en ny præst i Røgen og når vi gik til præst, havde han nogle små bøger med skriftsteder, som vi lærte udenad og han forklarede os betydningen af dem. Den dag, vi skulle konfirmeres, var kirken fuld af folk, som ville ind og høre, hvad vi havde lært. Vi havde jo ikke haft noget med hjem og lære udenad, såsom salmer og bibelhistorie, så børn kunne jo ikke have lært noget, sagde de. Vi var i kirken fra kl. 9 til kl. 12 og så sagde bønderne, at de aldrig havde hørt nogen svare så godt, som vi gjorde. Det var en svær pine for mig, for det var første gang, at jeg havde sko på.

Min far sad jo småt i det efter al den sygdom, som vi havde haft derhjemme, så der var ikke råd til noget. Han lånte et par gamle, spidsnudedede støvler til mig, alt for smalle til mine fødder og mit tøj bestod af et par gamle benklæder med en lap bag på, men det var der jo ingen, der kunne se, da jeg kom lang, nøddebrun klædeskjole, som nåede næsten til jorden. Jeg var lille af alder og ærmerne var jo alt for lange, men de blev bare bøjet op, så jeg har nok været fin. I den var min mors brødre og min ældste bror også konfirmeret. Da vi kom fra kirke, fik vi i dagens anledning sødsuppe med boller og det smagte, - og så ud og passe arbejdet, men der var jo også meget at passe.

En dag, da vi skulle skære hakkelse, det skete med hestekraft, som først skulle sættes i gang med håndkraft med et stort sving. Jeg satte den så i sving, men da de satte de kåde heste til, gik det så hurtigt, at svinget slog mig om og da jeg ville rejse mig op, kom jeg ikke langt nok væk fra. Jeg fik svinget i hovedet og flækkede mit øjenbryn og det har jeg men af endnu. Det blev bare badet med karbolvand, så det var længe om at læges. Havde det været et dyr, der var kommet til skade, havde de nok hentet dyrlægen.

Gårdejeren måtte svare tiende til grevskabet Frijsenborg. Al jorden i mange miles omkreds havde jo været fæstejord til Frijsenborg, men var nu afløst på den måde, at de svarede tiende af den. Frijsenborg ejede jo også alle kirkerne i miles omkreds og alle de store skove.

I sommeren 1883 var vi alle til grevens bryllup, skønt vi havde 1½ mil til Frijsenborg. Jeg havde aldrig set så mange mennesker før. Der var dækket borde nede i slotsparken med mad og drikke. Øllet lå i store tønder på stativer og glas stod på bordene ved siden af, så vi kunne bare holde glasset under, der var ingen, der tænkte på at lukke. Var der ingen glas under, løb det bare på jorden. Der var lange borde med brød, smør og pålæg. Jeg satte mig ved et bord og syntes, det så dejligt ud, men jeg havde knapt sat mig, så var der ingenting tilbage. Folk stjal både mad og service. Det var ved at blive mørkt og det foregik jo halvt inde i skoven. Der kom jo alle slags mennesker til sådan en fest. Der blev brændt et stort fyrværkeri af og der var fakkeltog gennem skoven, det så flot ud. Det var det eneste særlige, jeg oplevede der på gården.

Vores nabo, der havde en stor gård, kom en dag til Jens Kammer og sagde, at han skulle have hans hjoirdreng 3 timer hver søndag eftermiddag og det fik han. Han havde en masse gymnastikredskaber, både træhest og springbræt og han lærte os at gøre gymnastik. Han havde en dejlig kone, en københavner. Hun bød os på kaffe og kager, noget vi ikke var vant til. Jeg var på Kraghøjgård i 2 år, men så havde min far talt med skrædder Madsen i Farre, om at få mig i lære til november 1884. Da fyldte jeg 16 år.

Jeg kom så i lære hos Skrædder Madsen. Familien bestod af hans kone Karen Marie, 2 børn og hans forældre, en tjenestepige og en svend.

Ejendommen var en vinkelbygget ejendom, der lå med stuehuset langs landevejen og sidehuset ned mod marken. Indgangen var i den ene ende, med butik til højre og bag butikken, hans forældres opholdsstue. Hans far var også skrædder. Til venstre var der spisestue og ved side af, soveværelset. Bag spisestuen var der køkken og spisekammer og ude i sidebygningen var først lade, så hestestald og kostald, fåresti og svinesti og så et stort brændehus. Der hørte 6 tønder land til ejendommen. Vi havde køer, får og svin, men ingen heste. Ovenpå havde vi værksted i et 2 fags gavlværelse.

Arbejdet begyndte kl. 6 morgen og varede til kl. 10 aften, ja, i november og december til kl. 12, og den sidste nat før jul var vi ikke i seng. Vi måtte arbejde både 1. og 2. juledag og hver dag mellem jul og nytår og så blev værkstedet lukket til Hellig 3 kongers dag og sådan var hvert år i min læretid.

Vi levede godt, hans kone var en god madmor. Vi kærned selv smør og slagtede svin og får. Vi var jo mange til at spise. Engang imellem kom konen og råbte til mester, om jeg ikke måtte komme ned og hjælpe dem. I begyndelsen spurgte hun mig, om jeg ikke var sulten og jeg svarede ja. Så gik hun ind i spisekammeret og hentede en sigtebrød med et tykt lag smør og et tykt lag rullepølse på. Senere sagde hun, at jeg selv kunne gå i spisekammeret og tage det, jeg bedst kunne lide og det gjorde jo også sin virkning.

Jeg havde jo slidt hårdt hos bønderne og jeg var både lille og tynd, da jeg kom i lære. Jeg vejede kun 90 pund, men året efter til jul vejede jeg 125 pund og var både blevet højere og kraftigere. Jeg blev tit kaldt ned til enten at hjælpe med malkning eller kærne smør. Jeg måtte også passe køerne og svinene, fodre dem og gøre rent om dem. Jeg skulle også save brænde til kakkelovne, komfur og presseovnen på værkstedet. Vi brugte 5.000 tørv og 2 favne træ og sommetider også lidt kul. Træet fik vi hjem i store kævler, og dette jeg save, kløve og stable op i en stor stak, så det kunne stå og tørre om sommeren.

Marken måtte jeg også passe. Vi havde en mand til at pløje og harve, men så og høste måtte jeg være med til. Om sommeren var jeg næsten altid ude.

Kreaturene skulle jo passes, og da vi ingen heste havde, måtte vi have bønderne til at køre vores tørv hjem. De skulle hentes 1 mils vej fra os, men når så høstletten og høsten begyndte, kom de og spurgte: "Kan vi ikke låne Peder et par dage". Jeg gik med leen hele tiden om høsten. Om vinteren måtte vi ud at kaste sne og dengang havde vi meget vinter. I 1885 og 1886 var jeg ude og kaste sne hver dag, til vi fik tøjvej, den 25. marts. Min mester skulle jo stille med en mand hver dag, for han havde jo lige så mange folk som den største gårdmand.

Jeg måtte også rense kakkelovne. En dag, da min mester var i Århus, var jeg ved at rense kakkelovn. Da kom fru Madsen fra Lyngbygård og fru fra Sporuplund kørende. De samlede penge ind til en basar til fordel for de fattige i sognet. Da min læremester ikke var hjemme, sagde fru Madsen, hvad de ville. Jeg udbrød da: "Vorherre bevares, kommer der nu kørende tiggere?" Det glemte fru Madsen mig ikke for, men hun var nu god nok. Hver gang jeg var på Lyngbygård med tøj, drillede hun mig med det, men jeg fik altid både kaffe og kager og så en 2 krone, så jeg sparede så mange penge sammen, at jeg fik mig et par sko hos skomageren til 9 kroner. Det var de første sko, jeg havde på mine fødder og da var jeg 18 år.

På nytårsaftener lavede vi jo løjer. Jeg husker en nytårsaften, vi var 3, en karetmagerlærling, en skomagerlærling og mig. Vi lavede mange kunster flere steder. Jeg sagde farvel til dem og gik hjem i seng, men om morgenen så vi, at de havde skilt en vogn ad. Den var båret op på taget af huset, så det var et stort arbejde at få den ned, da taget var meget glat.

Jeg fik en god lære, min mester var jo en ung mand og havde arbejdet i Århus hos kgl. Hofskrædderen, så jeg lærte godt, men det var jo håndarbejde. De første 2 år måtte jeg ikke sy på maskine, så jeg måtte sy alt i hånden, selv lange bukser måtte jeg sømme og sy med bagsting. I 1888 blev jeg udlært og blev svend hos min mester til 1. maj 1889.

Jeg tjente så meget, at jeg fik et sæt nyt tøj og en overfrakke. Derefter rejste jeg til Århus og kom i arbejde hos firmaet J.C. Christensen, byens største forretning.

Vi var 25 svende i sæsonen, men det var jo hjemmearbejde, undtagen vi fire unge, der sad i et værksted under butikken i kælderens. Det første, jeg måtte gøre, var at opsøge et værelse til at sove i og det fik jeg. Dengang var det jo sådan, at folk, der havde en 2 værelses lejlighed til 120 kr. om året, altid lejede stuen ud til logerende, for de havde ikke råd til at bebo det hele. Sådan en stue gav jeg 6 kr. for om måneden.

Jeg gik så hen og meldte mig i fagforeningen den 1. maj 1889, og jeg har været medlem lige siden. Kontingentet var 35 øre om måneden, men vi fik jo også kun 5,- for en jakke og 11 kr. for en overfrakke, det var alt sammen på akkord og så skulle vi selv lægge sysager til. Ja, når vi skulle sy en kulørt frakke, måtte vi ud og købe sysager til den. Det undrede mig til at begynde med, at alle hjemmearbejderne, de som regel sad i soveværelset og syede, ikke nær alle sammen var organiserede. Jeg kom tidligt ind i organisationsarbejdet og på det første møde udtalte jeg, at jeg ikke kunne forstå, at svendene sad hjemme og lagde værksted og sysager til mesterens arbejde – og kontingentet til fagforeningen syntes jeg var alt for lavt. Vi kunne jo ikke lave for det. Jeg fik medhold af flere og så blev det forhøjet til 50 øre om måneden. Det var jo en begyndelse.

Jeg blev så taget til soldat og måtte møde den 10. april 1890 på kasernen i Guldbergsgade i Århus, hvor vi fik uniform udleveret (benklæder, jakke og kappe), støvler og alt andet måtte vi selv lægge til. Så fik vi middagsmad og 1,25 kr. et rugbrød hver 5. dag, så det blev kun til margarine og rugbrød til frokost og aften. Vi skulle selv betale vask og skosåler, olie til geværet og pudsesager. Jo, der var smalhans til stede, men jeg havde det ellers godt som soldat. Om vinteren, før jeg kom ind som soldat, var jeg tit med en arbejdskammerat oppe på kasernen og se til nogle af dem, han havde været soldat sammen med og som nu var korporaler. Lørdag eftermiddag skulle vi have kommando og pudsting, alt lædertøjet skulle pudses og knapper blev pudset til paraden om søndagen. En dag, da jeg var gået ned i kælderens for at pudse, kom en sergent og hentede mig. Jeg skulle ind på sergentstuen og gå i byen for dem. "Hvad så med pudstingen, spurgte jeg. – " Det kan De lade andre gøre," svarede de, så hver lørdag var jeg hos dem, for at hente brændevin og rundstykker og meget andet.

Vi havde også gymnastik og der kom min tidligere gymnastik mig til gode. Jeg blev den bedste i kompagniet. På Galgebakken havde vi eksercits og vi havde en slem ondskabsfuld kaptajn. En dag, da vi marcherede gennem Lystrup, var der en havejer, der smed æbler over til os, kaptajnen vendte sig og råbte: "Jeg forbyder jer at tage æbler af den bonde". Der var en slagter fra Randers, der tog et op og det fik han mørkearrest for. Da vi kom i nærheden af elev, hvor vi skulle holde hvil, stod der en mand ved vejen til sin gård med 2 flasker akvavit. Tror I så ikke, at kaptajnen slog dem i stykker med sin sabel, ja, sådan var han helt igennem. Han fordrede også af de gamle sergenter, at ligesom os, når vi var ude på øvelse, skulle bære tornystre. Det gjorde kaptajnerne ved de andre kompagnier aldrig. Vi soldater skulle have 3 sandposer i vores tornystre og en patron i tasken, og når vi var ude i felttjenesten, trak han os så langt ud i terrænet, at vi ikke kom hjem før et par timer efter de andre kompagnier. Han var blevet fjernet fra Helsingør, der havde de sluttet kreds om ham, ligeledes var han blevet fjernet fra Ålborg. Den første dag i Ålborg slog han sig igennem med sin sabel, men der var 2 soldater, der rendte efter ham, den skubbede ham gennem en butiksrude, det fik han hård straf for. Dagen efter sluttede de så tæt en kreds om ham, tog hans sabel fra ham. De kaldte ham hesteskosnuden, - han havde vist en fabrik i København. Når vi marcherede gennem byen råbte drengene efter: "Nu kommer smededrengen", og han løb efter dem. Vi besluttede, at vi også ville fjerne ham, men der var nogle fine mænds sønner i første afdeling; de ville ikke være med. Vi lovede dem en banketur, hvis de ikke ville og så lovede de til sidst at gå med.

En dag, da alle fire kompagnier var på øvelse på Skejby eksercerplads og vi var ude til spredt felttjeneste. Da kaptajnen fløjtede til samling, gav vi signalet fra 3. afdeling ved at fløjte i fingrene. Den officer, som førte os vendte sig om, men kunne kun lukke øjnene, han så intet. Inden vi nåede ind, havde 1. deling stillet sig på plads, så der var ikke noget at gøre for os, men kaptajnen var rasende. Han kom og stillede sig foran os i 3 deling. Først truede han os og så tiggede han os om sige, hvem der fløjtede. "Så De ikke, hvem der fløjtede, sergent?" - "Nej, der var ikke en, men mange, hr. kaptajn. I det samme kom obersten springende til hest og kaldte på kaptajnen.

Derefter så vi ham ikke i 14 dage. Ja, jeg kunne skrive meget mere om min soldatertid.

Da jeg kom fra tjenesten, kom jeg tilbage på min gamle arbejdsplads og kom straks i bestyrelsen for fagforeningen. Jeg arbejdede jo stadig på værkstedsspørgsmålet, men der var mange fjender blandt hjemmearbejderne. De var alle små mestre ved siden af, at de syede for forretninger. Der var jo også mestre, der havde svende på værksted og jeg fik så mange på min side, at vi blev flertal til mødet, men så blev de bange og sadlede om og da de havde bedre talegaver end jeg, blev der valgt 3 mand til at tale med mestrene ved et møde om sagen.

Min mester var en rar mand og han havde hørt, at det var mig, der lagde mig i selen for værkstederne. Han kaldte på mig en dag og sagde, at han godt kunne tænke sig at få alle sine folk på værksted. Det var så heldigt, ved siden af forretningen var der store lokaler til leje om kort tid. Han tog mig med ind og så på dem og de var gode til formålet. Han lejede dem med forbehold. Så kom mødet i håndværkerforeningen. Dagen efter kom jeg ind til en buntmager, som havde været skrædder. Han sagde, at det var nogle dejlige repræsentanter, vi havde valgt. Han traf dem, da de kom fra mødet og havde spurgt dem, om de så fik værkstederne indført. Nej, det gjorde de ikke, mestrene ville ikke gå ind på det, og vi havde ladet os vælge, for vi vil heller ikke på værksted. Hyklere altså. - Da jeg kom på arbejde, kaldte mester på mig og sagde: "Hvad er nu det for noget, I vil jo ikke på værksted, det er jeg ked af, men nu vil jeg spørge mine svende, om de vil på værksted." Der var ikke andre end vi fire, der var på værkstedet i forvejen.

Jeg glemte ikke sagen og så ofte det lod sig gøre, talte jeg om det. Vi fik det først indført i 1909.

Vi prøvede også på, at få kvinderne, der syede veste og benklæder, organiseret, men kom ingen vegne. Jeg husker en lokomotivførers kone, som syede veste for forretningen for 1 krone. Hun syede bare for at tjene til et guldur til sin søns konfirmation. I 1893 om vinteren var der en mester, der bød 1 krone mere for hvert stykke, over pris-kuranten, og det tog jeg. Det var altså for en jakke eller en frakke.

Om sommeren 1893 blev jeg syg af tyfus og lå på hospitalet i 2½ måned. Jeg havde den oplevelse, at da jeg begyndte at komme op og sad i haven, kom min gamle spisevært med min Demokrat, som jeg var abonnent på. Jeg tog den med op på stuen, hvor der lå 16 mennesker, og dem, der kunne holde ud at læse, havde en liggende på sengen. En dag, da oversygeplejersken kom ind på stuen, spurgte hun, hvem der holdt dette smudsblad, og sagde, det gjorde jeg. Hun sagde, hvis hun så den avis igen, ville hun klage til inspektøren, og desuden fortælle os, at "Stiftstidende" lå ude på gangen. Efter den tid "glemte" jeg hver aften Demokraten ved det bord, hvor sygeplejerskerne spiste til aften.

Da jeg kom fra hospitalet, kom jeg til at arbejde for min gamle mester, men han gik fallit og så kom jeg til at arbejde for en mester, der havde leverancen til sindssygehospitalet. Det var i 1893, om efteråret. Jeg havde været forlovet et par år dengang og blev så gift i 1894. Jeg arbejdede til jeg skulle ind til mønstring om efteråret 1894.

Vi havde fået en lille baggårdslejlighed, ja, vi var jo fattige, så vi havde kun 2 senge, et lille hvidmalet bord, en puf og 2 stole, det var alt vores bohavede. Da jeg var inde til mønstring fik vi vores første søn. Jeg passede også min svigerfars skydebane i "Vennelyst", det gav os jo penge at leve for.

Da jeg kom hjem fra mønstring fik jeg plads i Magasin du Nord i Århus. Jeg arbejdede stadig for bedre forhold inden for fagforeningen, det blev også trumfet igennem, at kontingentet blev 50 øre om ugen, men ikke nær alle svende var i fagforening. Vi besluttede at oprette klubber for de forskellige forretninger. I Magasin var der 13 svende, men kun 4 var organiserede.

To mand af os gik til dem, der sad hjemme og syede for magasinet. Vi var 2 mand på et lille værksted og den ene var ikke organiseret.

Når vi kom til dem, sagde de som regel, at de gerne ville være med til at oprette en klub, men der var den hage ved det, at så skulle de også være medlem af fagforeningen – tak, så skulle de ikke nyde noget. Vi blev dog 8 og dagen efter gik vi til tilskæreren og sagde som det var, at vi ikke ønskede at arbejde sammen med de andre.

Vi havde fået en ny tilskærer og han svarede, at det skulle vi gudforbandet heller ikke. Sådan gik det overalt i byen. Da det var overstået, var vi organiserede alle sammen, på nær en. Vi arbejdede så videre med mange andre ting.

Jeg var blevet fast ugelønnet og fået sommerferie i flere år. Så stillede de andre op, om de også kunne få ferie. Vi fik gennemført ved hver enkelt forretning ved frivillig aftale, men der var en mester Johansen i Bruunsgade, som ikke ville give sine svende ferie og så nedlagde de arbejdet. Det skulle de ikke have gjort, for de ødelagde det hele for os, og mesteren var ikke bedre. Da de havde strejket i 3 dage, gav han dem ferie og løn for de dage, der var gået, men han jo i forvejen indberettet det til mesterorganisationen og de var samlet til møde i Esbjerg, hvor de sagde: "Hvad er det vi hører, I gør i Århus. Giver I jeres svende ferie? Det er aldeles ulovligt, og Dem, Johansen, som har givet dem en ekstra Halv ugeløn, kan slippe med en bøde på 1.000 kr. Så var det sket med sommerferie – spørgsmålet.

Jeg tog også del i politik. Jeg var husagitator til Peter Sabroes valg. Jeg havde den indre by og det var et svært job. Jeg var også med i den store lockout i 1899, ligesom jeg var virksom i havnestrejken i 1891. Jeg var hver dag ude at samle strejkebidrag. Ja, det var kampår dengang, men arbejderne blev efterhånden mere oplært, takket være Demokraten og dens gode redaktører.

Jeg blev i Magasin du Nord til jeg var 77 år og opnåede at holde 50 års jubilæum, som den første mand i firmaet, det var en stor dag. Firmaet holdt en fin fest for mig i Håndværkerforeningen. De havde skrevet efter min gamle læremester, som kom til stede samt svendene i firmaet, fagforeningsformanden, oldermændene for mestrene, fra hovedfirmaet i København og mange flere. En fest, jeg aldrig glemmer.

Jeg blev i Magasin du Nord til året efter. Nu lever jeg af min aldersrente.

Jeg er som omtalt gift, har 6 børn, 10 børnebørn og 5 oldebørn.

April 1955

Denne beretning er indleveret af et barnebarn, Birgit Hørlev, Viby

En københavnerdrengs

Oplevelser i Sporup

Fra juni 1945 – 28. oktober. 1949.

Det var under krigen 1940 – 1945, at der var en skoleinspektør Østrup på Amager, som fik den ide, om der var landboere i Danmark, som ville tage et feriebarndag fra de københavnske skoler. Mange af de børn kom aldrig nogen steder i deres sommerferie. Jeg havde været på sommerferie hos noget familie i Tølløse, men kunne ikke komme der året efter. Jeg var så heldig, at få en ferieplads hos en slagtermester i Skallebølle på Fyn, men jeg kunne så ikke komme der året efter og havde så ingen plads i 1942. 3 dage inde i ferien kom min klasselærer og tilbød mig en ferieplads og jeg fik 2 dage til at få samlet mit tøj m.m..

Turen skulle gå til Jylland denne gang. Jeg havde fået at vide, at jeg skulle over til en gårdejer Jens Koudal i Sporup, så mine forventninger var store. Det var første gang, at jeg skulle så langt hjemmefra.

Det startede med, at man tog tidligt ind på Københavns hovedbanegård, hvor der holdt et ferietog, som skulle transportere feriebarndagene til Fyn og Jylland. For mit vedkommende kørte vi til Fredericia, hvor vi skiftede tog til Århus, hvor jeg skulle skifte igen til Hammelbanen og så med toget til Sporup, hvor jeg ankom først på aftenen. Jeg mener, at kunne huske, at der var en pige med fra Christianshavn, som skulle til "Sølvstengården." Hende fulgtes jeg med i Hammeltoget til Sporup.

På Sporup station stod Jens Koudal og det første han sagde til mig var: "Rigtig hjertelig velkommen, Erik." Jeg blev noget overrasket over, at kendte mit navn, men jeg fik så sener at vide, at Jens og Agnethe havde fået besked på, hvem jeg var og hvad jeg hed og hvad til jeg ankom.

Da jeg vel ankommet til "Skakhusgård," blev jeg budt på nye kartofler, kylling og jordbær, for sådan en dreng måtte da være sulten efter så lang en rejse. Midt under spisningen begyndte jeg at græde, for nu kom længslen, langt fra mit hjem og et fremmed sted. Så spurgte Jens, om der var noget galt, hvortil jeg sagde, at jeg havde fået noget i øjet.

Det er en replik, der er gentaget mange gange og vi har smilet af denne bemærkning, (jeg ville jo ikke sige, at jeg længtes hjem.) Efter at vi havde spist, skulle jeg så i en fremmed seng og jeg faldt da også hurtigt i søvn.

Næste dag kom jeg med Jens ud i marken og i stalden. Det var en stor oplevelse at se alle de dyr og få lov til at røre dem. Jeg fik også i de 8 uger lov til at prøve at malke. Jeg havde aldrig været så tæt på dyr. Det eneste vi så i København, var skraldemændene med deres hestevogne og der var også ølvognene og is vognene, som kom med is stænger til ismejerierne, hvor man kunne købe det til datidens is-skabe.

Jens og Agnethe havde også en lille pige, der hed Åse og hende legede lidt med. Jeg havde nogle problemer med tiltalen til Jens og Agnethe, jeg sagde altid Hr. og Fru Koudal.

Det var jeg vant til, for dengang sagde man altid De til alle voksne. Jeg fik mig altid sneget udenom tiltalen, men det kom senere med at sige du.

Sådan 8 uger går jo hurtigt og jeg kom hjem til København igen og nu talte jeg jo jysk, så jeg blev drillet i skolen, men det jo hurtigt over igen. Da jeg kom hjem fra ferien, var vores skole taget af tyskerne og lavet om til hospital til tyskerne, så vi skulle nu til Tårnby for at gå i skole. Det var en lang tur derud, for vi skulle jo gå, da men ikke måtte køre på cykel.

Det var spændende, om jeg nu kunne komme til Sporup igen året efter, men jeg havde da kontakt med Agnethe og Jens og skrev så til dem igen i april, om jeg måtte komme igen. Glæden var stor, da jeg fik brev om, at jeg gerne måtte komme derover igen og jeg fik så atter 8 dejlige uger på landet. Her lærte jeg så Per og Bent inde Ottos og Ritha og Jytte ved Søren Andersen, Kirsten omme ved Andrea. Vi mødtes flere gange, når der var noget i Farre forsamlingshus og i Hammel. Alle naboerne kendte jeg også, Martin og Anna Hansen, Elly og Søren Andersen, Peter og Hanne på "Sporuplund," Per oppe hos Anna Pedersen, Holger - Henning Jørgensen og hans forældre, men de var jo ældre end mig.

Af de store oplevelser, jeg husker fra det år, var at jeg fik lov til at ride Conny og Musse til smeden for at få nye sko. Der var mange andre dejlige oplevelser, bl.a. var vi en tur nede ved Silkeborg sø for at bade, på marked i Hammel og mange andre tin. Jeg var også med i marken. Jeg kan også huske, at man ikke kunne få sukker i sin kaffe, for det var jo rationeret, så jeg blev vænnet af med at bruge sukker. Igen går ferien jo hurtigt, også denne sommer, så hjem igen til København, hvor skole ventede.

Året efter fik jeg igen lov til at komme til Sporup, men vi havde nogle grimme oplevelser på vejen fra København, 1944, dette år. Jeg nåede lige at komme ud af byen dagen før, der blev generalstrejke, så det var godt, at man var smuttet ud, inden de lukkede alt i København. Da vi kørte over Lillebæltsbroen, stod der mange tyskere og vi havde fået besked på ikke at åbne vinduerne eller kaste noget ud af vinduerne, for man vidste jo aldrig, hvad tyskerne kunne finde på; Vi unger skulle jo alligevel prøve og det gik godt for os.

Vel ankommet til Sporup igen, hvor der nu også var kommet en lille dreng, som hed Roald, så nu havde jeg 2 at lege med plus de andre børn i Sporup. Elly og Søren Andersen havde også fået en lille dreng, Henning.

Jeg fik igen lov til at komme med i marken, være med til at rense roer, køre og læsse hø og meget andet. Igen en dejlig sommer og så skulle jeg tilbage til København.

I sommeren 1946 havde jeg været på børnehjem i Kokkedal og det var jeg meget træt af. Jeg fik da også lov til at komme til Sporup igen dette år, men det blev for mig noget helt andet end bare ferie, for jeg var meget ked af at være på børnehjemmet, så jeg spurgte Agnethe og Jens, om jeg ikke godt måtte blive hos dem. Grunden til alt dette var, at mine forældre var blevet skilt.

Havde jeg nu vidst alt om det, som skulle undersøges, for at sådan noget kunne lade sig gøre, tror jeg ikke, at jeg havde spurgt om lov, men jeg fik da lov til at blive hos Jens og Agnethe. Det er den bedste gave jeg nogensinde har fået og jeg er dem meget tak skyldig for dette. Den dag jeg skulle have været med toget til København, havde Jens bedt mig om at køre til Røgen brugsforening for at hente noget

Jeg kørte med Conny spændt for vognen og lige som vi kom forbi Sporup station kom toget. Jeg talte på knapperne, skal du blive eller ej, men så kom jeg i tanke om, at Conny jo ikke selv kunne finde hjem igen, så jeg måtte hellere blive og det har jeg aldrig fortrudt.

Så begyndte min nye tilværelse i Sporup. Der var jo mange tilg, der skulle ske. Jeg skulle i skole og blev indmeldt i Farre byskole hos lærer Graff; mange af dem, jeg havde lært at kende, var gået ud af byskolen og begyndt på Hammel realskole, så der var ikke så mange af dem, jeg havde leget med, der gik her, men der en særlig ting, jeg husker fra skoletiden. Der var en lille pige, som hed Marie fra Farre mark og for at gøre indtryk på hende, havde jeg lukket luften ud hendes cykel. Jeg gik hjem, inden hun opdagede det, men Marie havde været inde hos Graff for at låne en pumpe. Ved morgensangen dagen efter spurgte Graff om, hvem der havde lukket luften ud af Maries cykel og inden han havde sluttet sætningen, rejste jeg mig op og sagde, at det var mig. Graff blev meget overrasket over min tilståelse, som kom så hurtigt, så han i frikvarteret havde ringet hjem til Jens og fortalt ham om det. Senere fik jeg en bog fra min far, Onkel Toms Hytte, og indeni stod der, "som tak for din ærlighed i Farre byskole," så jeg var meget stolt, for jeg var ikke vant til modtage gaver, men som FDF er, hvor man jo lærer at "Ret ryggen og tal sandhed", kom det mig til gode denne gang.

Jeg fik også lov til at deltage i FDF i Voldby og var også med, da der var sommerlejr i Marselisborg skoven, hvor vi så kong Frederik den niende komme kørende i sin fine bil. Jeg fik også lov til gå til dans i Farre forsamlingshus, hvor vi lærte at danse lancer. Jeg gik til korsang, som pastor Dam var leder af og vi deltog gerne, når der var sommer dilettant i Kammers have i Røgen og gav opvisning ved forskellige lejligheder, så jeg fik mange dejlige oplevelser, som jeg engang imellem tænker tilbage på og mindes med glæde.

Jeg skulle også lære at bestille noget, for nu var det jo ikke ferie mere, så jeg fik nogle opgaver, som jeg syntes godt om. Jeg skulle passe hestene med, vand og rengøring, og de skulle også strigles hver dag. Hos grisene skulle der også gøres rent og fodres, det samme hos hønsene og så var der jo markarbejdet.

I høstens tid var der jo rigtig travlt med at sætte neg op. Her husker jeg én særlig ting.

Sommeren 1947 var der meget varmt i høsttiden, jeg gik med bar overkrop og skulle sætte bygneg sammen. Jens havde sagt til mig, at jeg skulle tage en skjorte på, men klog som man var, gjorde jeg det ikke, men fortsatte med bar overkrop. Jens havde sagt, inden jeg begyndte, at han ikke ville høre noget senere, men jeg skal love for, at jeg skulle have hørt efter, for om aftenen kunne jeg ikke få mine arme ind til kroppen, på grund af, at jeg var fuldstændig rød under armene. Ja, man skal høre efter, hvad de ældre siger.

Senere skulle det køres hjem og her fik jeg også lært at læsse vognen og det gik godt. Der var allerførst høet, der skulle ind og det var for mig, syntes jeg, altid lige i den varmeste tid, så der var godt lunt oppe på loftet, men jeg overlevede da.

Det var en stor oplevelse at begynde i Farre byskole. Det var jo noget andet, end jeg var vant til. Her var det dansk, regning, religion og salmevers; det var min store frygt, for jeg kunne ikke lære det udenad, selv om jeg det sidste halve år, havde salmevers hver dag, mandag, onsdag og fredag i skolen, tirsdag og torsdag til præst. Jens havde ellers prøvet mange gange at lære mig det, men da jeg blev konfirmeret, 4. april 1948 i Sporup kirke, kunne jeg verset "Kirken er et gammelt hus" og min trosbekendelse.

Ja, tiden gik og jeg oplevede rigtig mange ting. Det var jo nemt at få en københavnerdreng til at gøre ting, som andre ikke gjorde, men jeg må indrømme, at det var en dejlig tid.

Jeg husker engang, jeg skulle være julenisse sammen med Bent ved juletræsfesten i Farre forsamlingshus. Jens havde skrevet en sang og købt nissetøj og havde også fået, så vi kunne give godteposer til børnene. Vi var til prøve på sangen om eftermiddagen, men vi var jo lidt nervøse, så det gik ikke for godt, men Jens sagde, at vi bare skulle synge igennem, for de skulle jo kunne høre det bagest i salen. Jeg plejede jo godt at kunne råbe højt. Vi kom ind til juletræet og deltog sammen med alle børnene. På et tidspunkt kom Jens og sagde, at det var nu, vi skulle optræde.

Vi fik tøjet på, kom ind med slæden med godteposerne og så skal jeg love for, at børnene kom op til scenen. Jens spurgte Bent og jeg, hvad vi skulle her og vi fortalte, at vi ville synge en sang. Jeg skal love for, at jeg var nervøs, for lige nedenfor sad Elly Andersen og kikkede op på mig, så jeg fandt et sted nede i salen at kikke på. Vi fik sunget vores vise og det gik godt. Derefter delte vi godteposer ud og så blev der spillet op til dans.

Vinteren kom og vi fik masser af sne. Jeg havde fået ski i julegave, så vi var rigtig ude at stå på ski bag bakken ved smed Lemming og Søgårdens marker, hvor vi rigtig morede os.

Nytårsaften var vi unge inde i Farre og lave nytårsløjer. Vi flyttede havelåger m.m., vi gned med en prop på vinduerne, til stor moro for os. Vi kunne også finde på at "låne" kaffekander og andre sjove ting, uden at få ørerne i maskinen, men vi havde det rigtig sjovt.

Da vi så nåede fastelavn, 1947, blev jeg og andre af de unge fra Sporup og Farre enige om at lave en fest i Farre forsamlingshus. Vi skulle rundt på alle gårdene i Farre og Sporup og indbyde til denne fest. Det gik godt og vi blev godt modtaget alle steder. Der skulle være en konge, det blev jeg valgt til, ligeledes skulle der være en dronning men det skulle være en hemmelighed, det blev først afsløret til åbningen af ballet. Alle var spændte på, hvem det skulle være. Jens havde købt fine medaljer, for sådan nogle skal en konge jo have. Der var også købt krone til både kongen og dronningen.

Da så dansen gik i gang, var alle spændte på, hvem der var den heldige og jeg gik hen til Marie fra "Søgården", og vi indledte dansen og så kom resten på gulvet og vi havde en dejlig aften. Jeg var faldet for Maries to dejlige fletninger, men hun mistede dem til sin konfirmation og det var jeg ked af.

Ja, vort bekendtskab holdt et stykke tid og vi sås engang imellem til fester i forsamlingshuset. Jeg husker engang, hvor pigerne fra Farre havde inviteret mig med til Hammel til fest, hvor de havde en engelsk skole på besøg og de fik mig til at sige til de engelske piger "I Love you". Jeg vidste ikke, hvad det betød, men pigerne morede sig, men i dag ved jeg godt, hvad det betyder, så jeg kan godt forstå, at de morede sig den gang.

Der var også andre piger, som jeg godt kunne lide. Der var Dinna, bagerens, Annelise, mejeriet, Anna, Smeden, Tove, snedker Jensen, det er dem, jeg husker bedst, men der var også drenge, som jeg var sammen med engang imellem, der Malte, Lebak, Erik (Mads) Hansen, Erik fra Farre mark, Bill, Per Simonsen, det er dem, jeg lige kan huske.

Jeg havde også den store oplevelse, at komme med Farre byskole til København, hvor det var provinsbørnenes ferieophold i København, som stod for dette. Vi sov på fregatten Jylland, der lå ved den gamle Langebro. Vi var rundt at se mange steder, blandt andet Rosenborg slot, Zoologisk have, Nationalmuseet m.m.. Jeg fik lov til at være sammen med mine søskende en hel dag og det var jo helt morsomt, at jeg som københavnerdreng, kunne få den oplevelse.

Tiden gik, jeg blev konfirmeret og så kom spørgsmålet, hvad skal jeg være? Jeg fik tilbudt, at hvis jeg ville være landmand, ville Jens hjælpe mig med det, men på det tidspunkt, ville jeg være mejerist, men det gik i vasken. Jeg var, da jeg blev 12 år, blevet skrevet op til en læreplads som maskinarbejder, men det var ikke lige sagen på det tidspunkt. Så var jeg hjemme til min søsters konfirmation og mødte en pige og så var det maskinlærningen, der trak.

Jeg tog fra Sporup den 28. oktober 1949 for at komme i lære på B & W den 1. november. Jeg blev færdig med læretiden den 31. oktober 1953, blev ringforlovet med pigen, som er min hustru i dag. Jeg skulle ind som soldat den 11. november. Jeg var ved FKF på Bosmanstræde, det der i dag er Christiania og kom hjem efter 18 måneder. Jeg kom hjem den 23. april 1955 og den 28. maj blev vi gift. Vi har i dag 2 piger og 5 børnebørn.

Jeg kom tilbage på B & W, da jeg var færdig med min soldatertid og i juli 1957, kom jeg til DSB centralværksted, hvor jeg var i 37 år. Jeg gik da på efterløn og går og nyder det i dag.

Jeg har så mange dejlige minder fra Sporup og har holdt forbindelsen med dem i alle årene, har været med i familien som "ham udenfor". Det har vi grinet meget af.

Jeg tænker tit på Farre og Sporup med glæde over alle de oplevelser fra dengang.

Hvorfor nu denne historie om en københavnerdrengs oplevelser som feriebar, men det er jo lidt andet end bare feriebar. Det er en stor TAK for alt det, som familien Koudal har gjort for mig i min opdragelse i en vanskelig alder.

Jens kører høet hjem (1953)

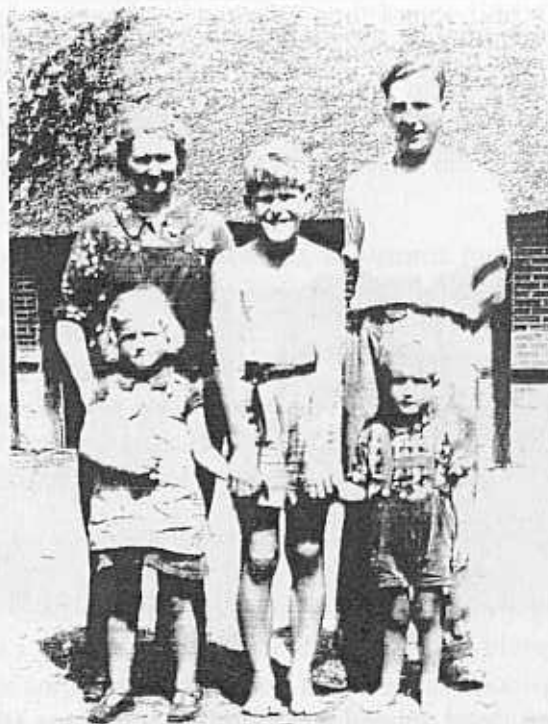
Jeg har haft den store oplevelse, at jeg henvendte mig til lokalhistorisk Arkiv i Hammel, da jeg gerne ville have nogle oplysninger om Sporup og Farre. Jeg fik så en henvendelse fra Karen fra "Søgården", og vi fik en lang samtale. Jeg fik også at vide, at Marie, som havde været min dronning i 1947, boede i skanderborg og jeg fik adressen. Jeg mødte Marie og hendes mand efter cirka 57 år og det var en meget stor oplevelse, som jeg siger TAK for.

Jeg blev opfordret til at skrive om mine oplevelser i Sporup. Det kan godt være, at der mangler nogle ting, men det er dem, jeg husker bedst. Endnu en stor TAK til familien Koudal, til alle naboerne, særlig Søren Andersens familie hvor jeg kom meget.

Mit ønske til sidst, er at kunne mødes med dem, jeg kendte fra din tid, til en sammenkomst i Farre forsamlingshus, som har så mange minder for mig

Venlig hilsen fra "feriebarnerne".

Erik Ravn Gregersen
Hedeparken 77 st. tv

Agnethe – Jens Koudal Aase – Erik – Roald (1946)“

Roald som kontravægt
(1953)